

חיים ברנר

"ברוך שבחר בהם ובמשנתם"

'ר' עקיבא אומר: "ואלה המשפטים...". למה נאמר? לפי שהוא אומר "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם" איך לי אלא פעם אחת, 'מנין שישנה וישלש וירבע עד שילמדו? תלמוד לומר: "ולמדה את בני ישראל" (דברים לא, יט). יכול למדין ולא שוניין? תלמוד לומר: "שימה בפיהם" (שם). יכול שוניין ולא יודעין? תלמוד לומר: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" (שמות כא, א) ערכם לפניהם כשולחן ערוך, כענין שנאמר: "אתה הראית לדעת" (דברים ב, לה). ' (מכילתא נזקין פ"א).

משימה קשה זו עמדה בפני עורכי המשניות. היה עליהם לקמץ במילים כי 'לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה' (פסחים ג:) ובכל זאת לכולל במשניות מידע רב. כמו כן יש צורך לנסח בצורה נוחה לזכירה. על רבי - עורך המשנה - אומר הרמב"ם ש'היה צח לשון ומופלג מכל אדם בלשון הקודש'¹ והיו דבריו במשנה דבר קצר הכולל ענינים רבים...².

דוגמה לכך, נראה במשנת ארבעת השומרים (בבא מציעא פ"ז מ"ח):

:ארבעה שומרים הן: שומר חינם והשואל נושא שכר והשוכר. שומר חינם נשבע על הכל, והשואל משלם את הכל, ונושא שכר והשוכר נשבעים על השבורה ועל השבוייה ועל המתה, ומשלמים את האבידה ואת הגניבה.

כדי לעמוד על הטמון בסגנונה של המשנה עלינו לפעול בשתי דרכים. האחת - נתוח המשנה לגופה; והשנית - השוואת המשנה למקורות אחרים המקבילים לה. נפתח בהשוואה לפסוקים בתורה העוסקים בארבעת השומרים. (שמות כב, ו-יד)

"כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור...".
 "כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור...".
 "וכי ישאל איש מעם רעהו...".
 "אם שכיר הוא...".

הפרשה הראשונה עוסקת בשומר חינם, (התורה רומזת לנו זאת בדברה על שמירת כסף או כלים, דברים שבדרך כלל נשמרים בחינם. כמו כן דינו של שומר זה קל יותר מדינו של השומר בפרשה השניה.)

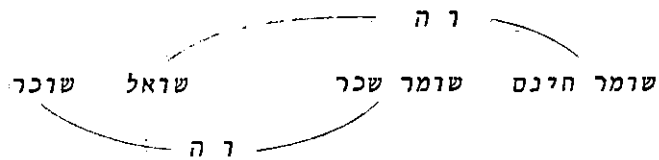
השניה בשומר שכר, (פה ניתנים לשמירה בהמות הדורשות טיפול ומהוות טורח, וע"כ נשמרות בשכר. כמו כן חמור דינו מדין השומר בפרשה הקודמת, כנ"ל.)

הפרשה השלישית עוסקת בשואל, והאחרונה בשוכר; ואם כך סדר השומרים בתורה: שומר חינם, שומר שכר, שואל ושוכר. הארבעה מתחלקים לשני סוגים:

1. הקדמת הרמב"ם למשנה מהדורת רמב"ם לעם עמוד כט
2. הקדמת הרמב"ם למשנה מהדורת רמב"ם לעם עמוד סב

שומרי החינם והשכר מקבלים חפצים לשמירה; ואילו השואל והשוכר נחשבים כשומרים, עקב קבלת חפץ לשימוש.

שונה הוא סדר השומרים במשנה: 'שומר חינם והשואל נושא שכר והשוכר', ואף חלוקתם שונה. שומר חינם והשואל נושא שכר והשוכר. חלוקה זו יצרה המשנה בעזרת 'ו' החיבור, שהרי אם היתה זו רשימה אחת היה על המשנה לכתוב 'ו' החיבור בשלשת השומרים האחרונים, או רק באחרון. אך בצורה זו חלקה המשנה את השומרים לשתי קבוצות ברורות. יתר על כן בהוספת 'ה' הידיעה אחרי 'ו' החיבור, התיחסה המשנה לחלוקת התורה בצורה זו:

כך חילקה לנו המשנה חלוקה חדשה תוך כדי שמירה על חלוקת התורה, ובכך ציינה, כי צרפה שני שומרים אשר לכאורה שונים בדינם ומרוחקים זה מזה, אך יש ביניהם דמיון מסוים.

חלוקה זו של המשנה מבדילה בין שומר החינם והשואל, אשר בשניהם צד אחד נהנה בחינם, לבין נושא שכר והשוכר אשר בהם, הצד הנהנה משלם שכר עבור הנאתו.

הבדלה זו עוזרת בהבנת טעמם של דיני השומרים. אצל שומר החינם והשואל, הנהנה - נהנה בחינם ומשום כך דינם הוא קיצוני: שומר חינם נשבע על הכל, שהרי עשה טובה ושמר בחינם; ואילו השואל משלם את הכל, מפני שהשתמש בחינם. בין שני אלו עומדים שני השומרים האחרים - נושא השכר והשוכר - אשר מצד אחד נהנים ומצד שני נותנים תמורה להנאה זו, ועל כן דינם הוא שנשבעים על אונס ומשלמים את האבידה והגניבה. נסכם דברים אלו בטבלה.

<u>חלוקת התורה</u>	
<u>משתמשים</u>	<u>שומרים</u>
והשואל	חינם: שומר חינם
	<u>לוקת המשנה:</u>
	<u>שכר:</u>
והשוכר	נושא שכר
משלם את הכל	נשבע על הכל
	דינים:
	נשבעים - על השבירה ועל השבירה ועל המתה
	משלמים - את הגניבה ואת האבידה

בצורה זו של סידור השומרים, הוצרה המשנה, שהרי לא היתה צריכה לפרט בנפרד דיני שומר השכר והשוכר, ודבר זה מקל על הלומדים ע"פ. מסיבה זו גם הושמטו מהמשנה כמה דינים פרטיים של השומרים, אשר היו מסרבלים את לשון המשנה, כגון שומר חינוס חייב בפשיעה, ששאל פטור אם בעליו עמו וכדו'.

דין נוסף לימדה אותנו המשנה על ידי שינוי מילה אחת, והוא, שכתבה 'נושא שכר' במקום 'שומר שכר' וזאת ללמדנו שאפילו אינו שומר אלא סרטור, שמקבל דבר למוכרו כדי להרוויח עליו, ואם לא מכר, חייב להחזירו - דינו כשומר שכר. (תפארת ישראל)

בעיון נוסף במשנה נגלה, כי היא כתובה בצורה שירית.

	"ארבעה שומרים הם: שומר חינוס
והשואל	והשוכר
	והשוכר
	שומר חינוס
נשבע על הכל	והשואל
משלם את הכל	והשוכר: נשבעים
על השבורה ועל השבוריה ועל המתה	ומשלמים
את האבידה ואת הגניבה".	

וגם דבר זה מסייע מאוד לזכירתה של המשנה ע"פ.

"רב הונא אמר: אין כל הגלויות הללו מתכנסות אלא בזכות משניות', מאי טעמא? גם כי יתנו (=ישנו) בגוים עתה אקבצם' (הושע ה, י)." (ויק"ר פ"ז ג)